

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ СПЕЦІАЛЬНОЇ КОНФІСКАЦІЇ ЯК ЗАСОБУ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ХАРАКТЕРУ

FEATURES OF THE LEGAL NATURE OF THE SPECIAL CONFISCATION AS A MEANS OF CRIMINAL LAW

Єрмак О.В.,

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального, кримінально-виконавчого права та кримінології
Академії Державної пенітенціарної служби*

Козьма Є.М.,

*студентка кафедри кримінального, кримінально-виконавчого права
та кримінології юридичного факультету
Академії Державної пенітенціарної служби*

У статті на підставі аналізу кримінального законодавства України з'ясована сутність спеціальної конфіскації, виокремлено мету й ознаки цього кримінально-правового засобу. Проаналізовано різні погляди науковців на правову природу цього явища. Окреслено відмінності спеціальної конфіскації як засобу кримінально-правового характеру від конфіскації майна як виду кримінального покарання.

Ключові слова: корупційні злочини, кримінальне законодавство, конфіскація майна, спеціальна конфіскація, засіб кримінально-правового характеру.

В статье на основании анализа уголовного законодательства Украины выяснена сущность специальной конфискации, выделены цель и признаки этого уголовно-правового средства. Проанализированы различные точки зрения ученых на правовую природу этого явления. Обозначены отличия специальной конфискации как меры уголовно-правового характера от конфискации имущества как вида уголовного наказания.

Ключевые слова: коррупционные преступления, уголовное законодательство, конфискация имущества, специальная конфискация, мера уголовно-правового характера.

In the article on the basis of the analysis of the criminal legislation of Ukraine clarified the essence of the special confiscation, highlighted the purpose and features of this criminal legal means. Various points of view of scientists on the legal nature of this phenomenon are analyzed. The differences of special confiscation as a measure of criminal law from the confiscation of property as a type of criminal punishment.

Key words: corruption crimes, criminal legislation, confiscation of property, special confiscation, criminal law measure.

Постановка проблеми. Євроінтеграційні процеси та бажання України стати однією з розвинутих та демократичних країн світу потребує запровадження нових принципів щодо формування кримінально-правової політики, пошуку сучасних, а також удосконалення наявних засобів впливу на негативні та небезпечні для суспільства криміногенні явища.

Одним із найбільш гострих та болючих криміногенних явищ в українському суспільстві є корупція, про незадовільний стан запобігання та протидії якій у державі свідчить стійка тенденція до зростання кількості корупційних злочинів. 2017 р. правоохоронцями (окрім Національного антикорупційного бюро (далі – НАБУ) і Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (далі – САП)) виявлено 19 234 правопорушень даної категорії. Для порівняння, у 2016 р. таких злочинів виявлено 14 820, 2013 р. – 16 586, 2010 р. – 17 980, 2009 р. – 17 648 [1].

За даними авторитетних вітчизняних та міжнародних неурядових організацій (Transparency International, Amnesty International, «Українська Гельсінська спілка»), Україна перебуває в першій десятці країн із надзвичайно високим рівнем корупції. Так, у 2017 р. Україні в Індексі сприйняття корупції міжнародної організації Transparency International належить 130-те місце зі 180 країн, що досліджувалися (поруч з Іраном і М'янмою, хоча ще 2007 р. перебувала на 118 місці зі 179 країн, що досліджувалися протягом року) [1].

Нещодавно ухвалені закони та вжиті заходи протидії проявам корупції поки що не дають відчутних позитивних результатів. Натомість більшість підозрюваних у топ-корупції переходять від органів слідства за кордоном, а розгалужені схеми виведення грошових коштів із сотнями підставних осіб і фіктивних компаній значно ускладнюють процес доведення особистої вини злочинців. Процес заочного засудження не запрацював повною мірою,

що призвело до відсутності обвинувальних вироків і до фактичної неспроможності витребувати незаконні активи на користь держави [2, с. 292].

Тож сьогодні має бути створений дієвий механізм мінімізації збитків, завданих державі внаслідок корупційних діянь. У цьому контексті набуває актуальності питання застосування спеціальної конфіскації як засобу кримінально-правового характеру.

Стан опрацювання. Сьогодні ведеться доволі активна дискусія щодо правової природи спеціальної конфіскації як вітчизняними (В.С. Батиргарєва, А.О. Винник, О.В. Єрмак, Є.В. Корнієнко, Н.А. Орловська, О.С. Пироженко, М.І. Хавронюк, В.І. Цимбалюк, С.С. Яценко, А.М. Яценко тощо), так і закордонними науковцями (Ю.М. Антонян, М.В. Вісков, К.М. Карпов, Н.Ю. Скрипченко тощо).

Метою статті є дослідження особливостей правової природи спеціальної конфіскації за Кримінальним кодексом України (далі – ККУ), відмежування її від загальної конфіскації майна.

Виклад основного матеріалу. Спеціальна конфіскація є не новою категорією для вітчизняного кримінального законодавства. Формальною підставою для появи інституту спеціальної конфіскації став Закон України № 222–VII від 18 квітня 2013 р. «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України» [3], згідно з яким ККУ було доповнено ст. ст. 96¹ та 96² і назву р. XIV Загальної частини ККУ було змінено на «Інші заходи кримінально-правового характеру».

Надалі Верховною Радою України ухвалений пакет нормативних актів із метою вдосконалення цього інституту в складі законів України № 731–VIII від 8 жовтня 2015 р. «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання і протидії політичній коруп-

ції», № 743–VIII від 3 листопада 2015 р. «Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань», № 770–VIII від 10 листопада 2015 р. «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо вдосконалення інституту спеціальної конфіскації з метою усунення корупційних ризиків при її застосуванні», № 772–VIII від 10 листопада 2015 р. «Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів» тощо.

Запровадження інституту спеціальної конфіскації у вітчизняному кримінальному законодавстві відбулося без впливу закордонного і міжнародного досвіду (Конвенції Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН) проти корупції від 31 жовтня 2003 р., Кримінальної конвенції Ради Європи про боротьбу з корупцією від 27 січня 1999 р. та Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом (далі – ЄС) візового режиму для України, який ухвалено 22 листопада 2010 р. на саміті Україна – ЄС). Вибір конкретного зразка являв собою дуже непросте завдання через значне розмаїття наявних підходів.

Сутність спеціальної конфіскації полягає в обмеженнях майнового характеру щодо особи (позбавлення права власності на належне особі майно) або відсутності обмежень (вилучення майна, яке особі не належить) у зв'язку з наявністю кримінально-правової підстави та визначених кримінальним законодавством умов. Зміст спеціальної конфіскації як іншого засобу кримінально-правового характеру становить визначений законом і судом обсяг таких майнових обмежень [4, с. 124].

На підставі аналізу законодавчого визначення спеціальної конфіскації, наведеного в ч. 1 ст. 96¹ Кримінального кодексу України [5], виокремимо ознаки цього кримінально-правового засобу:

- це інший засіб кримінально-правового характеру, який застосовується як окремо, так і разом із покаранням [6, с. 101];

- має примусовий характер і застосовується незалежно від волі особи-власниці майна;

- має майновий та безоплатний характер;

- може обмежувати майнові інтереси як винного, так і третіх осіб;

- застосовується до майна, що пов'язане із вчиненням злочину або суспільно небезпечного діяння [7, с. 74];

- застосовується виключно на підставі вироку або ухвали суду [5];

- застосовується в разі вчинення одного зі злочинів або суспільно небезпечних діянь, які мають ознаки вказаних злочинів, перелік яких визначено в ч. 1 ст. 96¹ ККУ, а також умисних злочинів, за які передбачено покарання у виді позбавлення волі або штраф у розмірі понад три тисячі неоподаткованих мінімумів доходів громадян [8, с. 56];

- передбачає можливість її заміни на конфіскацію грошової суми, яка еквівалентна вартості майна, що повинно підлягати спеціальній конфіскації (ч. 2 ст. 96² ККУ) [5].

Як засіб кримінально-правового характеру спеціальна конфіскація має на меті запобігання продовженню злочинної діяльності (кримінальна превенція) й усунення завданої шкоди, відшкодування потерпілому завданих збитків та відновлення соціальної справедливості або все разом [7, с. 11]. Крім того, спеціальна конфіскація є ефективним засобом боротьби з корупційною злочинністю, наркоторгівлею, тероризмом.

У сучасній кримінальній науці є різні погляди на правову природу спеціальної конфіскації, серед яких поширені такі:

- по-перше, більшість науковців [9, с. 338–341; 10, с. 70–79; 11, с. 11–14], які є прихильниками професора М.І. Хавронюка [12], вважають, що спеціальна конфіскація має кримінально-правову природу. З огляду на таку позицію, Законом України № 1019–VIII від 18 лютого 2016 р.

із санкцій ст. ст. 159–1, 176, 177, 203–1, 204, 229, 244, 300, 321–1, 332 виключено спеціальну конфіскацію, та перелік цих статей було додано в ст. 96¹ Загальної частини ККУ. Тим самим законодавець визначив, що спеціальна конфіскація є заходом кримінально-правового характеру, а не різновидом покарання. З такою позицією погоджуємося і ми;

- по-друге, інші науковці [13, с. 75–77; 14, с. 33–37] розглядають спеціальну конфіскацію як засіб кримінально-процесуального примусу і пропонують конкретизувати положення щодо неї в кримінальному процесуальному, а не в кримінальному законодавстві.

У межах нашого дослідження зазначимо й інші погляди на правову природу спеціальної конфіскації.

Так, І.М. Горбачова пропонувала відмежувати спеціальну конфіскацію від інших засобів, які не є кримінальним покаранням, і визначити її як захід безпеки, інакше кажучи, додати до заходів обмежувального характеру, які застосовуються державою за мотивованим рішенням суду до особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння, передбачене ККУ, і є небезпечними для суспільства [15, с. 10]. На її думку, заходи безпеки, спеціальна конфіскація також, спрямовані на попередження і припинення злочинних діянь, які порушують (або можуть порушити) інтереси осіб, суспільства або держави, усунення передумов скоєння злочинів, а також на захист законних прав та інтересів суспільства або держави від злочинних посягань із боку такої особи [15, с. 11]. Ми підтримуємо думку С.С. Ковалової, яка стверджує, що заходи безпеки є передусім профілактичними заходами, які застосовуються із превентивною метою. Але заходи безпеки застосовуються щодо окремих осіб замість покарання тоді, коли застосування покарання неможливе. Спеціальна конфіскація як захід безпеки йде врозріз із загальною тенденцією кримінальної політики, бо застосовується не тільки як засіб попередження та припинення злочинних діянь і не замість покарання, а й паралельно з ним [15, с. 218].

Дехто з науковців [13, с. 75–77; 17, с. 1–20] дотепер розглядає спеціальну конфіскацію як вид кримінального покарання. На їхню думку, нелогічним виглядає оформлення нормативного матеріалу в чинному ККУ, оскільки правові норми про певний вид покарання повинні міститися в р. X ККУ «Покарання та його види», а не в окремому розділі «Інші заходи кримінально-правового характеру», в якому вміщено також норми про примусові заходи медичного характеру та примусове лікування.

У науковій літературі також поширена думка про необхідність заміни загальної конфіскації майна, передбаченої в ст. 59 ККУ, на засіб кримінально-правового характеру, який ефективно протидіє би корисливим злочинам, – спеціальну конфіскацію [7, с. 75]. Ця позиція дослідниками обґрунтовується наявними недоліками практичної реалізації та «застарілістю» кримінального покарання, передбаченого ст. 59 ККУ, зокрема невідповідністю положенням Конституції України. Крім того, заміна загальної конфіскації на спеціальну є стійкою тенденцією у світовій практиці. Вважається, що спеціальна конфіскація є більш гуманним засобом впливу на злочинців і водночас більш ефективним, ніж конфіскація, оскільки дозволяє вилучати всі активи (доходи), отримані внаслідок вчинення злочину, і водночас не «відбирає» законно придбане майно [8, с. 57].

Загалом, на думку О.С. Пироженка, спеціальну конфіскацію можна віднести до міжгалузевих правових інститутів, бо схожі норми містяться в кримінальному, цивільному, кримінально-процесуальному та адміністративному законодавстві [10, с. 72].

З'ясуємо особливості правової природи спеціальної конфіскації через порівняння її із загальною конфіскацією.

1. Згідно із кримінальним законодавством, загальна конфіскація є додатковим різновидом кримінального покарання майнового характеру, тоді як спеціальна конфіскація – це різновид інших засобів кримінально-правового

характеру. Такий підхід законодавця дозволяє застосувати до засудженого одночасно як загальну, так і спеціальну конфіскації. Такий висновок підтверджується і судовою практикою [9, с. 338].

2. Спеціальна конфіскація є інструментом відновлення соціальної справедливості, попередження та припинення злочинних діянь. Тоді як метою конфіскації майна є відновлення матеріального (економічного) становища сторін, наявного до вчинення злочину [8, с. 57].

3. Дещо відмінна і сфера застосування загальної та спеціальної конфіскації у розрізі складів злочинів, передбачених Особливою частиною ККУ.

Так, загальна конфіскація застосовується в разі скоєння умисних тяжких та особливо тяжких корисливих злочинів, прямо передбачених ККУ. Спеціальна конфіскація передбачена за вчинення умисного злочину або суспільно небезпечного діяння, за які передбачено основне покарання у виді позбавлення волі або штрафу понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а також передбачених деякими статтями Особливої частини ККУ (ст. ст. 150, 154, 159, 190, 192, 204 тощо), тобто спеціальна конфіскація може застосовуватися і за злочини невеликої чи середньої тяжкості [4, с. 127–128].

4. Що стосується належності майна, яке вилучається, то загальна конфіскація застосовується до майна тільки засудженого. У свою чергу, сфера застосування спеціальної конфіскації істотно ширша. Спеціальна конфіскація може бути застосована до майна, яке належить як самій особі, що отримала його незаконним шляхом, так і третім особам, яким це майно було передано, якщо особа, яка прийняла майно, знала або повинна була знати, що таке майно одержано внаслідок вчинення злочину або суспільно небезпечного діяння.

5. Під час загальної конфіскації безоплатно вилученню підлягає все або частина майна засудженого, навіть якщо він набув його сумлінно і жодним чином не використовував у злочині. Тим самим реалізується каральна функція кримінального судочинства. Додаток до ККУ встановлює перелік майна, яке не підлягає конфіскації. У разі спеціальної конфіскації вилученню підлягає тільки майно, яке так чи інакше пов'язане зі скоєним злочином (суспільно небезпечним діянням) [7, с. 74].

6. У разі застосування загальної конфіскації відсутня можливість вилучення майна, яке було використано або перетворено на інше майно, відчужене добросовісному набувачу (тобто особі, яка не знала і не могла знати, що майно пов'язано зі злочинною діяльністю), або іншим чином вибуло з володіння особи. Інститут спеціальної конфіскації передбачає можливість вилучення перетвореного майна. Якщо конфіскація грошей, цінностей та іншого майна неможлива внаслідок їх використання або неможливості виділення із придбаного законним шляхом майна, або відчуження, або з інших причин, суд виносить рішен-

ня про конфіскацію грошової суми, що відповідає вартості такого майна [10, с. 73].

7. Підставами для застосування спеціальної конфіскації є обвинувальний вирок суду; ухвала суду про звільнення особи від кримінальної відповідальності; ухвала суду про застосування примусових заходів медичного характеру; ухвала суду про застосування примусових заходів виховного характеру. Підставою для застосування конфіскації є тільки вирок суду [18, с. 108].

Отже, спеціальна конфіскація, передбачена ст. ст. 96¹ та 96² ККУ, відрізняється від загальної конфіскації (у розумінні ст. 59 ККУ як покарання) за змістом, підставами, сферою застосування, видами майна, яке вилучається, колом осіб, яким належить таке майно. Це означає, що спеціальна та загальна конфіскації – не тотожні кримінально-правові засоби.

Співвідношення понять «спеціальна конфіскація» та «конфіскація майна» по-різному тлумачать і науковці. Так, М.І. Хавронюк виокремлює: 1) конфіскацію майна, здобутого злочинним шляхом, а також нажитого шляхом використання майна, здобутого злочинним шляхом; 2) спеціальну конфіскацію майна [12, с. 237]. Г.М. Собко стверджує, що спеціальна конфіскація майна – це передбачений ст. 59 ККУ та ст. 81 Кримінального процесуального кодексу України видовий прояв загального родового явища «конфіскація майна» [17, с. 8]. К.М. Оробець вважає, що за своїм функціональним призначенням спеціальна конфіскація збігається з покаранням, тому пропонує закріпити спеціальну конфіскацію як різновид конфіскації майна (ст. 59 КК) [9, с. 340].

Порівняльна характеристика цих двох понять дозволяє стверджувати, що спеціальна конфіскація і конфіскація мають як різну кримінально-правову природу, так і мету застосування. Тому правомірне чітке розмежування в чинному ККУ таких видів конфіскації, які можуть водночас оцінюватися як рівнозначні.

Висновки. Отже, тема спеціальної конфіскації є питанням дискусійним та неоднозначним. Від правильного розуміння сутності й особливостей правової природи цього інституту в системі засобів державного примусу залежить дотримання прав і свобод людини та громадянина в Україні й успішність протидії корупційній злочинності.

Зі змісту ст. ст. 96¹ та 96² Загальної частини ККУ вбачається, що спеціальна конфіскація застосовується винятково як засіб кримінально-правового реагування на вчинення злочинів.

У підсумку варто визнати, що даний правовий інститут у його нинішньому вигляді є недосконалим і потребує подальшого доопрацювання як на теоретичному, так і на законодавчому рівні. Тільки після усунення всіх наявних суперечностей, недоліків та колізій спеціальна конфіскація зможе посісти чільне місце в системі засобів кримінально-правового характеру і бути справді ефективним засобом боротьби зі злочинністю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Баганець О.В. Динаміка резонансних злочинів у 2017 р. URL: <http://baganets.com/blogs-baganets/dinam-ka-rezonansnih-zlochyn-v-u-2017-go.html> (дата звернення: 26.07.2018).
2. Ященко А.М. Спеціальна конфіскація: деякі аспекти застосування. Часопис Київського університету права. 2013. № 4. С. 291–294. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Chkur_2013_4_71.pdf (дата звернення: 26.07.2018).
3. Про внесення змін до Кримінального і Кримінального процесуального кодексів України стосовно виконання Плану дій щодо лібералізації ЄС візового режиму для України: Закон України від 18 квітня 2013 р. № 222–VII. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/222-18> (дата звернення: 26.07.2018).
4. Єрмак О.В. Конфіскація як захід кримінально-правового характеру: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08; Національна академія прокуратури України. Київ, 2017. 261 с.
5. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 26.07.2018).
6. Батиргареева В.С. Спеціальна конфіскація як засіб запобігання злочинності в Україні. Питання боротьби зі злочинністю: зб. наук. пр. Харків, 2014. С. 101–109. URL: <http://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/7312> (дата звернення: 26.07.2018).
7. Єрмак О.В. Конфіскація майна як покарання та квазіспеціальна конфіскація у кримінальному праві України. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція». 2015. № 16. С. 74–76.
8. Гуторова Н.О. Конфіскація майна за кримінальним правом України: проблеми та перспективи. Право України. 2010. № 9. С. 56–65.
9. Оробець К.М. До питання про кримінально-правовий статус спеціальної конфіскації. Актуальні проблеми кримінальної відповідальності: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 10–11 жовтня 2013 р. Харків, 2013. С. 338–341.

10. Пироженко О.С. Спеціальна конфіскація: загальні аспекти та еволюція вітчизняної кримінально-правової думки. Вісник кримінологічної асоціації України. 2015. № 3 (11). С. 70–79.
11. Цимбалюк В.І. Правова природа спеціальної конфіскації. Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». 2014. № 2 (10). С. 11–14.
12. Хавронюк М.І. Кримінальне законодавство України та інших держав континентальної Європи: порівняльний аналіз, проблеми гармонізації: монографія. К.: Юрисконсульт, 2006. 1048 с.
13. Демидова Є.Є., Пономаренко Ю.А. Щодо конфіскації майна як виду покарання. URL: <http://www.lex-line.com.ua/?go=fuiiarticle&id=303> (дата звернення: 26.07.2018).
14. Кондра О.Я. Проблеми правової природи «спеціальної конфіскації» у кримінально-правових санкціях. URL: <http://radnuk.info/statti/558-krumino1og/15366-2011-01-23-02-03-02.html> (дата звернення: 26.07.2018).
15. Горбачова І.М. Заходи безпеки в кримінальному праві (порівняльно-правовий аналіз): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08; Одеська національна юридична академія. Одеса, 2008. 20 с.
16. Ковальова С.С., Шпак Ю.С. Кримінально-правовий статус спеціальної конфіскації. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. 2015. Вип. 213. Ч. 1. С. 217–224.
17. Собко Г.М. Конфіскація за кримінальним законодавством України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08; Інститут держави і права імені В.М. Корецького. Київ, 2008. 20 с.
18. Карпов К.Н. Иные меры уголовно-правового характера как средство противодействия совершению преступлений: дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.08; Омская академия МВД РФ. Омск, 2011. 322 с.

УДК 344.13

ОСОБЛИВОСТІ СУБ'ЄКТІВ ВІЙСЬКОВИХ ЗЛОЧИНІВ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

FEATURES OF SUBJECTS OF SOLDIERY CRIMES ON LEGISLATION OF UKRAINE

Карпенко М.І.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права,
кримінології, цивільного та господарського права
ВНЗ «Національна академія управління»*

У статті аналізуються особливості, що характеризують суб'єктів військових злочинів, які передбачені національним законодавством України. Констатується той факт, що їхні ознаки передбачені низкою актів законодавства, а не лише Кримінальним кодексом України. Серед таких актів – правові норми військового права як комплексної галузі юридичної науки.

Ключові слова: злочини проти встановленого порядку несення військової служби, військові злочини, склад злочину, об'єктивна сторона, суб'єкти військових злочинів.

В статье анализируются особенности, характеризующие субъектов воинских преступлений, которые предусмотрены национальным законодательством Украины. Констатируется тот факт, что их признаки предусмотрены рядом актов законодательства, а не только Уголовным кодексом Украины. В числе этих актов – правовые нормы военного права как комплексной отрасли юридической науки.

Ключевые слова: преступления против установленного порядка несения военной службы, воинские преступления, состав преступления, объективная сторона, субъекты воинских преступлений.

Features, that characterize the subjects of soldiery crimes, that is envisaged by the national legislation of Ukraine, are analysed in the article. Established circumstance that their signs are foreseen the row of acts of legislation, but not only Criminal code of Ukraine. In the number of the real acts the legal articles of war as a complex area of legal science.

Key words: crimes against set order of execution of military service, soldiery crimes, corpus delict, objective side, subjects of soldiery crimes.

Постановка проблеми. Аналіз правових норм військового і кримінального права висвітлює низку особливостей, які стосуються характеристики ознак, притаманних суб'єктам злочинів проти встановленого законодавством порядку несення або проходження військової служби. Ситуація стосується тих ознак спеціального суб'єкта, які недостатньо відображені в кримінальному законі, тому потребують додаткового висвітлення.

Стан опрацювання. Дослідженню питань характеристики суб'єктів військових злочинів присвятили свої наукові праці Г.В. Андрусів, В.М. Білоконов, В.П. Бодаєвський, В.В. Бондарев, В.О. Бугаєв, С.І. Дячук, М.І. Карпенко, В.І. Касинюк, Т.Ю. Касько, В.А. Клименко, Є.С. Ковалевська, Ю.Б. Курилюк, В.В. Кухар, С.Б. Леонов, А.Р. Мухамеджанова, А.М. Ониськів, В.О. Навроцький, М.І. Панов, Є.Б. Пузиревський, М.М. Сенько, О.С. Ткачук, М.С. Туркот, М.І. Хавронюк, С.О. Харитонов, І.О. Харь, Г.І. Чангулі й інші вчені.

Крім того, ці питання аналізувалися фахівцями в коментарях до відповідних статей Кримінального кодексу

України, в інших публікаціях практичних працівників, у судових рішеннях щодо конкретних кримінальних проваджень (кримінальних справ). Проте залишаються окремі питання, які потребують додаткового всебічного аналізу і висвітлення.

Метою статті є подальший аналіз і розкриття особливостей, які характеризують окремі аспекти, притаманні суб'єктам військових злочинів, та їх представлення для обговорення широкого загалу фахівців у цій царині законодавства.

Виклад основного матеріалу. Згідно зі ст. 401 Кримінального кодексу (далі – КК) України, суб'єктами військових злочинів можуть бути військовослужбовці, а також військовозобов'язані та резервісти під час проходження зборів.

Військовослужбовцями є особи, які проходять військову службу в Збройних силах України, інших утворених відповідно до законів України військових формуваннях, а також у правоохоронних органах спеціального призначення, Державній спеціальної служби транспорту, Державній